

11. Bilaga: Länsstyrelsens granskningsyttrande

Antagandehandling översiktsplan

Hjo kommun
kommunen@hjo.se

Förslag till översiktsplan (ÖP) för Hjo kommun

Inledning

Detta granskningsyttrande lämnas med stöd av 3 kap. 16 § plan- och bygglagen (PBL). Yttrandet utgör statens samlade uppfattning om planen vad gäller Länsstyrelsens ingripandegrunder enligt 11 kap. 10 § PBL i ett senare planeringskede.

Enligt 3 kap. 16 § PBL ska det av yttrandet enbart framgå om:

1. förslaget inte tillgodoser ett riksintresse enligt 3 eller 4 kap. miljöbalken (MB),
2. förslaget kan medverka till att en miljökvalitetsnorm (MKN) enligt 5 kap. MB inte följs,
3. redovisningen av områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS) inte är förenlig med 7 kap. 18 h § första stycket MB,
4. sådana frågor rörande användningen av mark- och vattenområden som angår två eller flera kommuner inte samordnas på ett lämpligt sätt, och
5. en bebyggelse eller ett byggnadsverk blir olämpligt med hänsyn till människors hälsa eller säkerhet eller till risken för olyckor, översvämning eller erosion.

Yttrandet är en del av översiktsplanen och ska därför läggas till planen då den antagits. Där Länsstyrelsen inte har godtagit planen i viss del, ska det anmärkas i översiktsplanen (3 kap. 5 § PBL).

I rollen att ta tillvara och samordna statens intressen har Länsstyrelsen inhämtat synpunkter på förslaget till översiktsplan från berörda myndigheter. Yttranden över planförslaget har inkommit från Energimyndigheten, Luftfartsverket, Länsstyrelsen Jönköping, Skogsstyrelsen, Post- och telestyrelsen (PTS), Statens geotekniska institut (SGI) och Trafikverket.¹ Kopior av yttrandena överlämnas till kommunen för kännedom.

¹ Försvarsmakten och Svenska Kraftnät har meddelat att de avstår från att lämna yttrande.

Samlad bedömning

Länsstyrelsen välkomnar att kommunen tagit fram ett förslag till ny översiktsplan. Översiktsplanen ger god vägledning för beslut om hur mark- och vattenområden ska användas och hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras.

Utifrån nu kända förutsättningar kan Länsstyrelsen inte fullt ut avgöra om föreslagen förändring markanvändning tillgodoser riksintressen för kulturmiljövård, Natura 2000, rörligt friluftsliv och naturvård.

För områdena Spakås (Bf6), Tråkebo (B7), Dalslund (Bf20) och Sanna (Bf21) behöver kommunen i den fortsatta planeringen göra ingående analyser och utredningar för att avgöra vilken utveckling som är möjlig utan att påtagligt skada riksintresset för kulturmiljövård. När det gäller Natura 2000, som ofta sammanfaller med riksintresse för naturvård, behöver anpassningar och skyddsavstånd klargöras för utvecklingsområden längs Hjoån. För riksintresse för rörligt friluftsliv är det viktigt att den kumulativa påverkan bedöms och begränsas.

Länsstyrelsen bedömer att det som föreslås riskerar att medverka till att miljökvalitetsnormer för vatten enligt 5 kap. miljöbalken inte följs. Kommunen behöver i översiktsplanen visa att det finns förutsättningar för att MKN ska kunna följas. Åtgärder som planeras för att förebygga, hindra eller motverka försämrad kvalitet med hänsyn till MKN för vatten behöver redovisas.

När det gäller områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen bedömer Länsstyrelsen att området Spakås (LIS 1) är olämpligt som LIS-område. Det är idag ett oexploaterat strandområde och är som sådant mycket värdefullt för strandskyddets syften. Länsstyrelsen anser att Almnäs (LIS 3) behöver minskas för att skydda värdefull natur. Övriga fem områden bedömer Länsstyrelsen som lämpliga LIS-områden.

Länsstyrelsen bedömer att frågor som berör mark- och vattenområden och som angår angränsande kommuner samordnas på ett lämpligt sätt.

Planen bedöms inte medföra sådan negativ påverkan avseende människors hälsa och säkerhet eller risken för olyckor, översvämning eller erosion att det i ett senare planeringsskede ska ge Länsstyrelsen anledning att ingripa enligt 11 kap. PBL. Det

förutsätter dock att kommunen följer de rekommendationer som översiktsplanen lyfter fram.

Översiktsplanen kommer att gälla tillsammans med en äldre ändring av översiktsplanen för vindkraft antagen år 2015. Det innebär att Länsstyrelsens tidigare granskningsyttrande över vindkraftsplanen också kommer att fortsätta gälla.²

Länsstyrelsens synpunkter gällande ingripandegrunder enligt 11 kap. 10 § PBL

Riksintressen

Kulturmiljövård (3 kap. 6 § MB)

De båda riksintresseområden för kulturmiljövården, Norra och Södra Fågelås samt Grevbäck, utgör historiskt högintressanta herrgårdslandskap – där bebyggelsestruktur, öppna odlingslandskap och landskapselement är betydelsefulla uttryck. Kommunen har hittills inte exploaterat nämnvärt inom dessa båda herrgårdslandskap, men i översiktsplanen föreslår kommunen relativt omfattande exploateringar i riksintresseområdenas södra respektive norra delar – där stadens tätbebyggelse möter herrgårdslandskapen. Den historiskt tydliga gränsen mellan staden och dess omland (i söder och norr) kommer att påverkas när nu tätbebyggelse letar sig ut i det öppna odlingslandskapet.

För att minska översiktsplanens negativa påverkan på riksintresse för kulturmiljövård har kommunen sedan samrådsskedet gjort justeringar av både föreslagen mark- och vattenanvändning och områdesbeskrivningar. En omfattande landskapskaraktärsanalys har också tagits fram.³

² Planen innehåller 13 utpekade områden, varav 8 ligger inom Försvarmaktens stoppområde. Länsstyrelsen ansåg i sitt granskningsyttrande att 11 av de utpekade områdena var olämpliga, 8 på grund av Försvarmaktens stoppområde och 3 på grund av risk för påtaglig skada på riksintressen för natur, friluftsliv samt biotopskydd. Kommunen valde att gå vidare och anta planen. Se dnr 401-9597-2015.

³ Landskapskaraktärsanalysen beskriver riksintresseområdena kortfattat och gör analyser som kan kopplas till kulturmiljövården. Riktningen i landskapet anges i såväl Norra och Södra Fågelås som i Grevbäck ligger i Vätterstrandens riktning (N-S och NO-SV). Viktiga siktlinjer anges från landskapsrummen och ut mot Vättern i öster. Siktlinjer, visuella samband och läsbarhet i landskapets riktning enligt ovan analyseras inte. Föreslagna exploateringar och bedömd påverkan på riksintressenas struktur sett till kontrasten mellan tätbebyggelse och odlingslandskap och betydelsefull vegetation samt landskapselement (uttryck i riksintresseområdena) framgår inte.

Länsstyrelsen ser positivt på de justeringar som gjorts, men trots detta ser Länsstyrelsen fortsatt risk att nyexploatering inom områdena Spakås (Bf6), Tråkebo (Bf7), Dalslund (Bf20) och Sanna (Bf21) kan medföra negativ påverkan på berörda riksintresseområdena Norra och Södra Fågelås samt Grevbäck.

Översiktsplanens resonemang om hänsyn och formuleringar att eftersträva bevarande av landskapselement är för vaga för att utesluta negativ påverkan på berörda riksintressen.

Översiktsplanens formuleringar om anpassning av bebyggelse nämner i något fall gestaltning och terränganpassning med mera, men den nya bebyggelsens placering, struktur/typologi och anpassning till områdenas karaktär skulle behöva förtydligas. Den föreslagna förändrade markanvändningens slutliga påverkan på och tillgodoseende av riksintresset för kulturmiljövården är inte möjlig att avgöra fullt ut i dagsläget. Lämplig exploatering inom de namngivna områdena kommer behöva utredas och analyseras ingående i den framtida detaljplaneringen.

Rörligt friluftsliv (4 kap. 1-2 §§ MB)

Länsstyrelsen ser en risk för påtaglig skada på riksintresse för rörligt friluftsliv till följd av de förslag till förändrad mark- och vattenanvändning som föreslås i översiktsplanen.

Det är framför allt utvecklingsområdena Spakås (Bf6) och Tråkebo (Bf7) söder om Hjo tätort som var och en och inte minst tillsammans riskerar att påverka riksintresset negativt.

I översiktsplanen står det att kommunens förslag på ny byggnation inom riksintresset för rörligt friluftsliv i största möjliga mån ska samexistera och stärka riksintresset.

Kommunen har redan tagit fram ett förslag till detaljplan för Tråkebo, som varit på samråd under år 2025. Länsstyrelsen har samrådsyttrandet ifrågasatt kommunens bedömning att ett genomförande av planförslaget förbättrar området tillgänglighet för allmänheten mot bakgrund av att större delen av planområdet utgörs av kvartersmark.⁴

För att stärka riksintresset, som kommunen uttrycker som en vilja i översiktsplanen, behöver resonemangen utvecklas och den kumulativa påverkan begränsas.

⁴ Dnr 10778-2025.

Natura 2000-område (4 kap. 1 och 8 §§)

Utifrån nu kända förutsättningar går det inte att utesluta en negativ påverkan på Natura 2000-område för Hjoåns dalgång.

Kommunen planerar för både bostads- och verksamhetsområden i närheten av Hjoåns dalgång. För några av utvecklingsområdena framgår det av översiktsplanen att kommunen avser att anpassa byggnation längs Hjoåns dalgång efter Natura 2000-området. Vad denna anpassning innebär behöver framgå för alla utvecklingsområden.

Det behövs ett skyddsavstånd för att inte påverka miljön i Natura 2000-området negativt. För vissa utvecklingsområden, till exempel Bf8, framgår inte att det finns ett Natura 2000-område i närheten.⁵

Kommunen behöver utveckla vilken eventuell påverkan på Natura 2000-området det kan bli av de samlade förändringar som föreslås i närheten av Hjoåns dalgång.

Det krävs tillstånd från Länsstyrelsen för verksamhet eller åtgärder som kan påverka naturmiljön i ett Natura 2000-område på ett betydande sätt.

Även för Natura 2000-området Vättern anser Länsstyrelsen att kommunen kan utveckla bedömningen av de samlade förändringar som föreslås i närheten av Natura 2000-området.

Riksintresse för naturvård (3 kap. 6 § MB)

I och omkring Hjo tätort sammanfaller riksintresset för naturvård i stora delar med Natura 2000-områden för Hjoån och Vättern. De förtydliganden som Länsstyrelsen efterfrågar när det gäller påverkan på Natura 2000 gäller också för riksintresset för naturvård. Genom att utveckla de delar som Länsstyrelsen efterfrågar ovan kan kommunen också visa hur riksintresse för naturvård tillgodoses.

Miljö kvalitetsnormer

Länsstyrelsen bedömer att det finns en risk att det som kommunen föreslår i översiktsplanen bidrar till att miljö kvalitetsnormer för vatten enligt 5 kap. miljöbalken inte följs.

Länsstyrelsen konstaterar att översiktsplanen innehåller relevanta uppgifter om vattenförekomster i kommunen och formuleringar om

⁵ För Bf8 har kommunen även missat att ange att området berörs av riksintresse naturvård.

att värna och visa hänsyn till vattenförekomsterna. Samtidigt finns det i översiktsplanen förslag till förändrad mark- och vattenanvändning som kan riskera att påverka MKN vatten, till exempel i närheten av Hjoån, som det idag inte uppnås god kemisk status i och vars ekologiska status är måttlig. Kommunen skriver att vattenkvaliteten inte ska försämrans med anledning av exploateringar, men skjuter på mer utvecklade bedömningar till efterföljande detaljplaneprocesser.

Kommunen behöver redan i översiktsplanen visa att det finns förutsättningar för att MKN ska kunna följas. Åtgärder som planeras för att förebygga, hindra eller motverka försämrad kvalitet med hänsyn till MKN för vatten behöver redovisas. Det kan handla om att redovisa mark för de eventuella reningsanläggningar eller dagvattenåtgärder. Det kan i vissa fall handla om utrymmeskrävande åtgärder, dels från den utveckling av mark- och vattenanvändning som planeras, dels från pågående användning där åtgärdsbehov har påvisats.

Vidare är översiktsplanen viktig för att bedöma kumulativa konsekvenser för vattenkvaliteten, något som inte görs på samma sätt när frågorna hänskjuts till detaljplaneringen.

Landsbygdsutveckling i strandnära lägen

LIS 1, Spakås

Länsstyrelsen anser att området inte är lämpligt som LIS-område. Ett LIS-område riskerar medföra alltför stor skada på strandskyddets syften även med den begränsning som gjorts av LIS-områdets storlek och syfte.

Området utgör idag ett oexploaterat strandområde, och är som sådant mycket värdefullt för strandskyddets syften. Strandområdet utgör ett viktigt stråk/passage i naturen för växt- och djurliv. Området ligger inom riksintresseområdet för rörligt friluftsliv enligt 4 kap. MB, riksintresse naturvård, riksintresse kulturmiljövård och Natura 2000-området Västra Vättern.

Syftet med LIS-området är att stärka friluftslivet och turismen och på så vis bidra till att långsiktigt utveckla landsbygden. I översiktsplanen nämns exempel på åtgärder som en gångstig, platser för sportfiske och en bastu. Den typen av enklare åtgärder kräver inte ett LIS-utpekande, utan är redan möjligt med stöd av 7 kap 18 § e miljöbalken.

LIS 3, Almnäs bruk

Länsstyrelsen är positiva till utveckling kring gården, men Länsstyrelsen anser att LIS-området är för stort. Det finns höga natur- och kulturvärden i området kopplat till skyddsvärda träd och alléer och närliggande vattendrag. Lövsöksområdet med skyddsvärda träd i söder bör därför undantas.

Länsstyrelsen vill också uppmärksamma kommunen på att en stor del av den utveckling kommunen tänkt sig bör kunna ske med stöd av 7 kap. 18 § f miljöbalken utan att peka ut det som LIS-område.

Övriga LIS-områden

Länsstyrelsen bedömer att övriga LIS-områden är lämpliga som LIS-områden. För alla LIS-områdena är det viktigt att ge utrymme till fri passage närmast vattnet.

Mellankommunal samordning

Länsstyrelsen bedömer att den i planen föreslagna mark- och vattenanvändning som berör andra kommuner samordnas på lämpligt sätt.

Hälsa och säkerhet eller risken för olyckor, översvämning eller erosion

Planen bedöms inte medföra sådan negativ påverkan avseende människors hälsa och säkerhet eller risken för olyckor, översvämning eller erosion att det i ett senare planeringsskede ska ge Länsstyrelsen anledning att ingripa enligt 11 kap. PBL. Det förutsätter dock att kommunen följer de rekommendationer som översiktsplanen lyfter fram.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av länsöverdirektören Jörgen Peters med kulturgeografen Torbjörn Sahl som föredragande. I den slutliga handläggningen har också länsarkitekten och funktionschefen Andreas Lidholm medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Bilagor:

Yttranden för kännedom från Energimyndigheten, Luftfartsverket, Länsstyrelsen Jönköping, Skogsstyrelsen, Statens geotekniska institut och Trafikverket.

Kopia till:

Energimyndigheten, Försvarmakten, Luftfartsverket, Länsstyrelsen Jönköping, Skogsstyrelsen, Statens geotekniska institut och Trafikverket.

